

ชื่อเรื่อง	การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้องค์กรชุมชน
ผู้วิจัย	นายฉลาด จันทรสมบัติ
กรรมการควบคุม	รองศาสตราจารย์ ดร.บุญชม ศรีสะอาด, ศาสตราจารย์ นพ. วิจารณ์ พานิช และรองศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร ชิวพิมาย
ปริญญา	กศ.ด. สาขาวิชา การบริหารและพัฒนาการศึกษา
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่พิมพ์ 2550

บทคัดย่อ

การจัดการความรู้เป็นกระบวนการที่ดำเนินการร่วมกันขององค์กรเพื่อให้เกิดการพัฒนาคน พัฒนางานและพัฒนาองค์กรที่ต่อเนื่อง โดยมีความรู้และกระบวนการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างยิ่งของการพัฒนาประเทศ การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ (1) พัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการจัดการความรู้ควบคู่กับการพัฒนากลุ่มองค์กรชุมชน (2) พัฒนาและทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้องค์กรชุมชนควบคู่กับแผนพัฒนากลุ่มองค์กรชุมชน (3) ศึกษาความพึงพอใจในการดำเนินการจัดการความรู้องค์กรชุมชน (4) ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการความรู้องค์กรชุมชน พื้นที่และกลุ่มเป้าหมายการวิจัย ครั้งนี้ได้แก่ บ้านน้ำเกลี้ยง ตำบลนาข่า และบ้านเหล่า ราษฎรพัฒนา ตำบลประชาพัฒนา อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม องค์กรชุมชนเป้าหมายมี 8 องค์กร โดยมีกลุ่มเป้าหมายรวมทั้งสิ้น 42 คน เครื่องมือมี 5 ชนิด คือ (1) แบบสอบถามข้อมูลรายครัวเรือน (2) การสนทนากลุ่ม (3) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (4) แบบบันทึกผลหลังการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ และ (5) แบบประเมินความพึงพอใจในการดำเนินการจัดการความรู้องค์กรชุมชน ระเบียบวิธีแบบผสมวิธี คือ ประยุกต์ใช้การวิจัยและพัฒนา การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ การตรวจสอบความเที่ยงในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพใช้เทคนิคตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. ได้แผนการจัดกิจกรรมการจัดการความรู้ควบคู่กับการพัฒนากลุ่ม แบ่งออกเป็น 5 ระยะ คือ 1) การเตรียมชุมชน 2) การสร้างแรงจูงใจ จิตสำนึก ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้างวิสัยทัศน์ 3) การจัดทำแผน/พัฒนาศักยภาพทีม 4) นำแผนไปปฏิบัติและพัฒนางาน และ 5) ประเมินสรุปผล

2. ผลการพัฒนาและทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้องค์กรชุมชน พบว่า

2.1 รูปแบบการจัดการความรู้องค์กรชุมชนที่พัฒนาประกอบด้วย 18 กิจกรรมหลัก คือ (1) ทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชน (2) สร้างทีมและแกนนำ (3) ศึกษาบริบทชุมชน กลุ่มองค์กรชุมชนและสภาพการจัดการความรู้ (4) สร้างแรงจูงใจและจิตสำนึกในการทำงานร่วมกัน (5) สร้าง

วิสัยทัศน์การจัดการความรู้ 6) สร้างความเข้าใจกิจกรรมพัฒนาการจัดการความรู้ (7) จัดทำแผนกิจกรรมพัฒนาการจัดการความรู้และแผนความรู้ (8) พัฒนาความรู้พื้นฐานด้านคอมพิวเตอร์สำหรับผู้จัดเก็บข้อมูล (9) สร้างตัวชี้วัดความสำเร็จของกลุ่ม (10) ส่งเสริมแสวงหาความรู้และศึกษาดูงานการจัดการความรู้ที่ดีเด่น (11) ทำการสรุปทบทวนแผนกิจกรรมในกระบวนการจัดการความรู้ของกลุ่ม (12) ดำเนินการนำร่องใช้กิจกรรมในกระบวนการจัดการความรู้ (13) การสรุปบทเรียน สะท้อนผล และทบทวนแผนการจัดการความรู้ระดับกลุ่ม หมู่บ้าน (14) ดำเนินการยกระดับองค์ความรู้และจัดการความรู้ในประเด็นอื่นเกิดองค์ความรู้ที่ชัดเจน 6 ด้าน คือ การสร้าง การจำแนก การจัดเก็บ การนำความรู้ไปใช้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยน และการประเมินผล (15) ประเมินกระบวนการจัดการความรู้ (16) จัดตั้งศูนย์จัดการความรู้องค์กรชุมชนระดับหมู่บ้านและเผยแพร่ผลงานในเว็บไซต์ (17) การเสริมแรงทางบวกให้รางวัล เผยแพร่ผลงานเว็บไซต์ และ 18) อภิปรายสรุปผลการจัดการความรู้

2.2 ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ขององค์กรชุมชน พบว่า 1) เกิดบุคคลเรียนรู้ได้แก่ ผู้ร่วมวิจัย คือ ผู้อำนวยการความสะอาด ผู้ปฏิบัติงานกลุ่ม ผู้จัดบันทึก และผู้ประสานงาน 2) การจัดการความรู้ ที่มาของความรู้ได้จากปัญหา การตั้งคำถาม การแก้ปัญหาด้วยการปฏิบัติจริง จนเกิดองค์ความรู้ที่เหมาะสม 3) กระบวนการเรียนรู้ ต้องมีที่มาของการสร้างความรู้ การจำแนก การจัดเก็บ การนำไปใช้ การแลกเปลี่ยน และการประเมินผล 4) ความรู้ที่ผ่านการสกัดหุ้มนำมาของบุคคลที่ฝังอยู่ในตัวเองมาผสมผสานกับความรู้ที่อยู่ภายนอกเกิดความเหมาะสมกับบริบท มีการปรับปรุงพัฒนางานให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ได้แก่ (1) การบริหารจัดการ (2) ด้านเทคนิคการผลิต 5) มีศูนย์จัดการความรู้ที่เป็นตัวขับเคลื่อนให้กลุ่มได้พบปะแลกเปลี่ยนความรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน มีการใช้เว็บไซต์ และอินเทอร์เน็ต 6) มีชุดความรู้และชิ้นงานกลุ่ม

3. กลุ่มองค์กรชุมชนมีความพึงพอใจในการดำเนินการจัดการความรู้ขององค์กรชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

4. ปัจจัยแห่งความสำเร็จของรูปแบบการจัดการความรู้ขององค์กรชุมชน ประกอบด้วย 1) บุคคลมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ 2) การใช้ภาวะผู้นำของผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย 3) ความสามารถในการปฏิบัติงานตามบทบาทที่ผู้ร่วมวิจัย 4) การเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมวิจัยได้มีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มแรก 5) บรรยากาศในการทำงานแบบมีส่วนร่วม 6) กระบวนการเรียนรู้ควบคู่ด้วยวิธีปฏิบัติ และ 7) มีกลไกขับเคลื่อน คือ ศูนย์จัดการความรู้ขององค์กรชุมชน

โดยสรุป รูปแบบการจัดการความรู้ขององค์กรชุมชนที่ผ่านการทดลองใช้และปรับปรุง พบว่าเป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสม องค์กรชุมชนมีระบบกลไกขับเคลื่อนการจัดการความรู้หนุนเสริมการพัฒนาชุมชน บุคลากรเกิดการเรียนรู้มีความเข้าใจเชื่อมั่น สามารถดำเนินการจัดการความรู้ได้อย่างได้ผล

TITLE	Developing a Knowledge Management Model for Self-reliant Communities		
AUTHOR	Mr. Chalard Chantarasombat		
ADVISORS	Assoc. Prof. Dr. Boonchom Srisa-ard, Prof. Dr. Vicharn Panich and Assoc.Prof. Dr. Vichien Chiwapimai		
DEGREE	Ed.D.	MAJOR	Educational Administration and Development
UNIVERSITY	Maharakham University	DATE	2007

ABSTRACT

Knowledge management (KM) is the process with continuous cycles originating job development, man development, and organization development by having knowledge and the KM process as very important instruments for country development. The purposes of the study were : (1) to develop plans for organizing KM activities together with developing self-reliant communities, (2) to develop and try out a KM model for self-reliant communities together with the plans for developing self-reliant communities, (3) to examine satisfaction with KM operation of self-reliant communities, and (4) to determine factors of success in KM for self-reliant communities. The focus areas and groups were Ban Nam Kiang, Tambon Na Kha, and Ban Lao Rat Phatthana, Tambon Pracha Phatthana, Amphoe Wapi Pathum, Changwat Maha Sarakham comprising 8 focus organizations of self-reliant communities with a focus group of 42 persons. Six types of the instruments used were: (1) a questionnaire on individual household data, (2) group discourse, (3) a semi-structured-interview form, (4) a record form on outcomes of after performing learning activities, and (5) an evaluation form on satisfaction with KM operation for self-reliant communities. mixed Methodologies were application of research and development, participatory action research, quantitative research and qualitative research Checking validity of qualitative data collection was using the triangulation technique. The statistics used for analyzing the collected data were percentage, mean, and standard deviation. Results could be summarized as follows:

1. The plans for organizing KM activities together with developing self-reliant communities were divided into 5 phases: 1) community preparation, 2) creation of motivations and awareness; promotion of participation; and creation of visions; 3) making plans/developing team potentials, 4) putting plans into practice and developing work, and 5) evaluation and making conclusions on the outcomes.

2. For the outcomes of developing and trying out the KM model for self-reliant communities, the following were found.

2.1 The developed KM model for self-reliant communities consisted of these 18 major activities: (1) making understanding with the community leaders, (2) building teams and core leaders, (3) examining the context of self-reliant communities and the conditions of KM, (4) creating motivations and awareness of working together, (5) creating KM visions, (6) building of understanding KM development activities, (7) making plans for KM development activities and knowledge plans, (8) developing basic knowledge of computer for data storage, (9) creating indicators of group success, (10) promoting and seeking knowledge, and study visits to outstanding places of KM, (11) summarizing and reviewing plans for organizing activities in the KM process of self-reliant communities, (12) piloting the use of activities in the KM process, (13) concluding the lessons, reflecting, and reviewing the plans for KM at the group and village levels, (14) upgrading the body of knowledge and KM on the other 6 issues that originated the clear body of knowledge: creation, categorization, storage, knowledge implementation, sharing, and evaluation, (15) evaluating the KM process, (16) driving KM center for self-reliant committee at the village level and disseminative work on web site, (17) positive of reinforcement, rewarding, and disseminating works through web site, and (18) discussion and summarization KM outcome.

2.2 The following outcomes of trying out the KM model for self-reliant communities were found: 1) There were learning persons including participants, facilitators, group performers, record keepers, and coordinators. 2) For KM, knowledge sources were from problems, raising questions, and problem-solving by actual practices until the appropriate body of knowledge was generated. 3) The learning process had to have sources of knowledge creation, categorization, storage, implementation, sharing, and evaluation. 4) The knowledge through extraction from knowledge pool of persons, deep-rooted in themselves and mixed with external knowledge, could originate relevant to the context, and could have work improvement better than the current condition including: (1) management, and (2) production techniques. 5) There were KM centers as drivers for groups to meet and exchange knowledge both inside and outside the communities. Also, there were web sites and Internet. 6) There were knowledge packages and pieces of group works.

3. The self-reliant communities showed their satisfaction with KM operation of the self-reliant communities at a high level.

4. The factors of success of the KM model for self-reliant communities consisted of:
1) the people were enthusiastic about learning; 2) the use of leadership of the researcher and participants, 3) ability to perform work according to the roles of the participant team, 4) provision of opportunities for participants to have participation from the beginning, 5) participatory work climate, 6) the process of learning together with techniques of performance, and 7) there were driving mechanisms: KM centers for self-reliant communities.

In conclusion, this developed KM model for self-reliant communities was found to be an appropriate model, the self communities had systems of driving mechanisms for KM to support community development, the personnel originated learning and understanding with confidence, and could operate knowledge management(KM) effectively.

